

Jacobskruiskruid

Informatie over verspreiding, giftigheid en management

Jacobskruiskruid is aan een snelle opmars bezig in Nederland. Boeren kregen de afgelopen jaren steeds vaker te maken met vergiftigingen van met name runderen en paarden. Vooral voer uit natuurgraslanden en wegbermen bevat Jacobskruiskruid. Bestrijding van de plant is mogelijk maar gaat moeizaam.

Giftig voor mens & dier

Jacobskruiskruid (*Senecio jacobea*) is giftig voor de mens en de meeste zoogdieren. Het is een inheemse soort die van nature voorkomt in grote delen van Europa en continentaal Azië. De plant bevat hoge concentraties alkaloiden die bij mensen en zoogdieren blijvende schade toebrengen aan de lever. Vooral runderen en paarden lopen gevaar. Al een kleine hoeveelheid Jacobskruiskruid in het voer vormt een gezondheidsrisico omdat het gif ophoopt in de lever. Schapen zijn minder gevoelig voor Jacobskruiskruid. Deze diersoort heeft enzymen in het maagdarmkanaal die de alkaloiden uit Jacobskruiskruid (gedeeltelijk) onschadelijk maken. Mensen kunnen het gif via de huid binnenkrijgen, b.v. als de plant met de blote hand wordt uitgetrokken.

Snelle toename

Jacobskruiskruid heeft zich de afgelopen jaren in geheel Europa explosief verspreid. In Nederland werd de verspreiding indirect bevorderd door het vershralen van natuurgebieden, een natuurvriendelijk beheer van het openbaar groen en het gebruik van bloemrijke wildkruidenmengsels bij de aanleg van tuinen en bermen.

Droge planten, hooi en kuil vormen grootste gevaar!

Vers Jacobskruiskruid heeft een vieze smaak en wordt door grazend vee in het algemeen niet gegeten. Eenmaal verdroogd (in de nazomer) of geoogst als hooi of kuilgras verliest de plant zijn smaak en wordt het kruid wel opgenomen door dieren. Ook kan het gif uit de plant zich verspreiden in het hooi of kuilvoer.

Straalbloemen van Jacobskruiskruid

Groeiwijze & verspreiding

Jacobskruiskruid is een tweejarige plant

De zaden van Jacobskruiskruid kiemen in het najaar of in de vroege winter. In het eerste jaar vormt de plant een onopvallend rozet waardoor jonge planten vaak over het hoofd worden gezien. In het tweede jaar bloeien de meeste planten, zetten zaad en sterven af. De plant bloeit vanaf juni t/m oktober. De stengel van Jacobskruiskruid is veelal iets paars van kleur.

De “boerenkoolachtig” gelobde bladeren van Jacobskruiskruid zijn aan de bovenkant donkergroen en aan de onderkant iets wittig van kleur.

Waar de soort niet tot bloei komt (b.v. door maaien of beweiding) blijven de planten als rozet aanwezig in de vegetatie. Onder invloed van mechanische stress (maaïen, beweiding) treedt er versterkt vegetatieve verspreiding op of maken de planten extra veel zaad aan. Bloeiende planten zetten zelfs nog zaad als zij met wortel en al uitgetrokken zijn.

Rozet van Jacobskruiskruid

Kleine plant met rode stengel

Jacobskruiskruid is een echte pioniersplant

Een enkele plant kan in korte tijd meer dan 200.000 zaden produceren die met de wind en door dieren en mensen worden verspreid. Er zijn twee typen zaden: snelkiemende zaden en zaden die tot 15 jaar in de grond kunnen rusten voordat zij kiemen.

Voorkeur voor verstoorde gronden met open zode

Jacobskruiskruid groeit het beste op droge, relatief voedselarme gronden maar komt in Nederland op vrijwel alle grondsoorten voor.

De plant vestigt zich vooral in vegetaties met een open zode: b.v. langs fiets- of wandelpaden, overbeweide graslanden, extensief beheerde wegbermen, industrieterreinen, perceelsranden en langs spoorwegen.

Boerenwormkruid

Jacobskruiskruid

Boerenwormkruid en Jacobskruiskruid, verwissel ze niet!

De trossen gele straalbloemen worden vaak verward met de bloeiwijze van boerenwormkruid (*Tanacetum vulgare*), een ongevaarlijke soort die wel vaak samen voorkomt met Jacobskruiskruid.

Anders dan Jacobskruiskruid heeft boerenwormkruid echter geen straalbloemen.

Management & bestrijding

Handmatig verwijderen

Handmatig verwijderen is een vrij effectieve methode op plekken waar Jacobskruiskruid in geringe bedekkingen voorkomt. Belangrijk is dat de planten met de hele wortel worden uitgestoken. Voor grote oppervlaktes is deze methode te arbeidsintensief.

Winterbeweiding met schapen

Bij schapen en geiten worden de alkaloiden uit Jacobskruiskruid door enzymen in het maagdarmskanaal onschadelijk gemaakt. Uit de buitenlandse praktijk is bekend dat winterbeweiding met schapen een goed middel is om uitbreiding van Jacobskruiskruid tegen te gaan. De schapen vreten in het najaar de verse kiemplanten en jonge rozetten en zorgen op deze manier ervoor dat de soort zich niet uitbreidt.

Maaien

Maaien is niet geschikt om Jacobskruiskruid kwijt te raken. Maaien nét voordat de planten bloeien voorkomt wel verspreiding via zaad, maar het maaien stimuleert ook de hergroei van de planten. De planten reageren op maaien door in korte tijd nieuwe bloeistengels te vormen en extra veel zaad te produceren. Zeer frequent maaien leidt bovendien tot vegetatieve verspreiding en planten met een sterke, houtige wortel.

Bemesting

Met bemesten is Jacobskruiskruid niet meer te bestrijden als het gevestigd is. Op regulier grasland werkt maaien in combinatie met bemesting wel preventief doordat een gesloten zode in stand wordt gehouden en vestiging van Jacobskruiskruid zo wordt voorkomen. In natuurgebieden is deze maatregel lastiger in te passen doordat het beheer hier gericht is op de verschraling van de omgeving.

Chemische bestrijding

In Nederland is in natuur/ en beheersgebieden het gebruik van synthetische bestrijdingsmiddelen verboden. In andere landen o.a. in Engeland en Zwitserland wordt plekgewijze chemische bestrijding vaak gecombineerd met mechanische en/of biologische bestrijding.

Biologische bestrijding

In Nederland is (nog) geen ervaring met biologische bestrijding van Jacobskruiskruid.

Meer dan 120 insecten en lagere organismen zijn afhankelijk van Jacobskruiskruid als voedsel- en waardplant.

Voor deze organismen is Jacobskruiskruid niet giftig. De meeste van deze soorten komen voor in de Nederlandse natuur.

Twee voorbeelden:

• *Longitarsus jacobaeae*

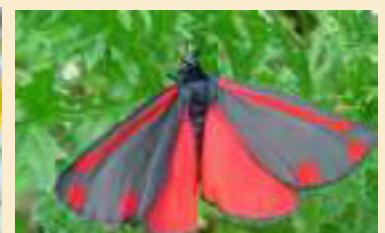
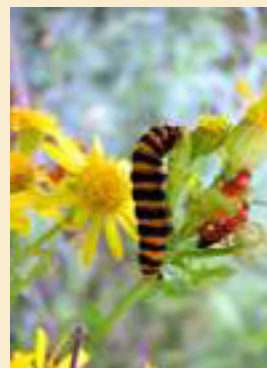
Volwassen kevers van deze soort zijn het hele jaar door op Jacobskruiskruid aan te treffen.

In de vroege wintermaanden eten de kevers vers gekiemde rozetten van Jacobskruiskruid.

De larven overwinteren in de plant en vreten aan het wortelstelsel van de plant, waardoor de planten verzwakt raken.

• *Jacobsvlinder (Tyria jacobaeae)*

De rups van deze vlinder is in de maanden juli en augustus te vinden op bloeiende of bijna bloeiende Jacobskruiskruidplanten. De rupsen vreten de bovengrondse, groene delen van de plant en kunnen behoorlijke schade toebrengen aan de planten.

De jacobsvlinder

Ziekteverschijnselen & praktische tips

Handmatig verwijderen

- Draag handschoenen ter bescherming van je eigen gezondheid
- Trek of steek de planten (diep) uit op het moment dat ze bijna bloeien (in mei/juni)
- Bewaar uitgetrokken planten in dichte zakken, emmers of verbrand ze. Uitgetrokken, bloeiende planten kunnen nog steeds zaad zetten!
- Controleer de geschoonde plekken regelmatig op nieuwe rozetten

Let op Jacobskruiskruid in voer

- Vraag garanties aan verkoper ruwvoer
- Laat bij twijfel hooi of kuil testen door Gezondheidsdienst voor Dieren
- Voer geen hooi/kuil dat planten Jacobskruiskruid bevat aan runderen en paarden.

Weidegang in natuurgebieden

- Voorkom overbegrazing, vertrapping en insporing door machines
- Schaar dieren in de nazomer op tijd uit in terreindelen met grote bedekkingen Jacobskruiskruid (>5%)
- Combineer begrazing door runderen (of paarden) met winterbegrazing door schapen

Verantwoorde Veehouderij

Let op ziekteverschijnselen

Bij vergiftigingen met Jacobskruiskruid kunnen de volgende symptomen optreden:

- Gebrek aan eetlust en veel drinken
- Algemeen conditieverlies
- Gewichtsverlies
- Zonnebrand
- Blindheid
- Diarree / persen
- Loomheid / wankel gang
- Los vocht in de buik / zucht
- Gaan liggen en niet meer overeind komen

Dieren worden pas na verloop van maanden of zelfs jaren ziek doordat het gif langzaam ophoopt in de lever. Soms is het verband tussen ziekte en Jacobskruiskruid moeilijk te leggen.

Zelfs het geven van hooi of kuilvoer met 1%

Jacobskruiskruid of minder per dag is gevaarlijk.

De opname van Jacobskruiskruid in hoeveelheden van 3 - 7% van het lichaamsgewicht leidt tot de dood van de dieren.

COLOFON

Deze folder is een product van het project 'Netwerken in de Veehouderij' en is een gezamenlijke uitgave van de Animal Sciences Group van Wageningen UR en Overlegplatform Duinboeren. De folder is gefinancierd door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Redactie:

Marike Boekhoff

Vormgeving:

Hetty Wolbers & Oane de Hoop

Foto's:

Animal Sciences Group, Duinboeren, Reina Ferwerda, Jantine van Middelkoop, USDA ARS European Biological Control Laboratory, www.forestryimages.org; The Washington State Noxious Weed Control Board (Board) www.nwcb.wa.gov/, Gezondheidsdienst voor Dieren

Copyright:

Overname van tekst en gegevens voor niet commerciële doeleinden is toegestaan

Meer informatie:

Overlegplatform Duinboeren
Gijzelsestraat 3a
5268 KM Helvoirt
Tel: 0411 – 643 639
Fax: 0411 – 644 671
E-mail: duinboeren@hetnet.nl
Web: www.duinboeren.nl

Animal Sciences Group
Edelhertweg 15
8200 AB Lelystad
Tel: 0320 – 293 460
Fax: 0320 – 238 050
E-mail: marike.boekhoff@wur.nl
Web: www.asg.wur.nl